

OPĆINA GORAŽDE

**LOKALNI EKOLOŠKI AKCIONI
PLAN
2011-2016**

-2010-

Ovaj dokument nastao je uz tijesnu saradnju radne i savjetodavne grupe za izradu LEAP dokumenta i konsultantskog osoblja angažovanog u imlementaciji Projekta upravne odgovornosti (GAP).

Ovom prilikom želimo da se zahvalimo svim pojedincima i institucijama općine Goražde koji su dali svoj doprinos u izradi dokumenta „Lokalni ekološki akcioni plan općine Goražde 2011-2016“.

Takođe, značajnu zahvalnost dugujemo osoblju i konsultantima angažovanim na realizaciji Projekta upravne odgovornosti čijim nesebičnim zalaganjem je došlo do realizacije ove projektne komponente (GAP).

Radna i Savjetodavna grupa za izradu LEAP-a općine Goražde

SADRŽAJ

1. OPĆI PODACI O OPĆINI	4
2. UPRAVLJANJE OTPADOM	8
3. UPRAVLJANJE VODAMA	10
4. UPRAVLJANJE ŠUMSKIM RESURSIMA	13
5. UPRAVLJANJE ZEMLJIŠTEM I PROSTOROM	16
6. PRIVREDA I ŽIVOTNA SREDINA/OKOLINA	19
7. UPRAVLJANJE KVALITETOM VAZDUHA	22
8. ZAŠTITA PRIRODNOG I KULTURNO-ISTORIJSKOG NASLEĐA	24
9. JAVNO ZDRAVLJE	28
10. SWOT ANALIZA	30
11. VIZIJA LEAP-a	33
12. DOPRINOS LEAP-A REALIZACIJI STRATEŠKIH CILJEVA RAZVOJA OPĆINE GORAŽDE	34
13. PRIORITETI LEAP-a	35
14. REALIZACIJA I PRAĆENJE RALIZACIJE LEAP-a	37

1. OPĆI PODACI O OPĆINI

Gografski položaj

Općina Goražde se nalazi u jugoistočnom dijelu Bosne i Hercegovine i u sastavu je Bosansko-podrinjskog kantona Goražde, čije je administrativno, političko, ekonomsko i kulturno središte. Graniči sa općinama Foča-Ustikolina, Pale Prača koje su u sastavu BPK Goražde, kao i sa opštinama iz Republike Srpske: Pale, Novo Goražde i Čajniče. U svom sastavu ima 20 mjesnih zajednica od čega su četiri gradske, tri prigradske i 13 ruralnih mjesnih zajednica. Ukupna površina koju zauzima je 252 km², od čega gradske jezgra zauzima 8 km².

Karakteristike reljefa

Goražde se nalazi u dolini rijeke Drine s graničnim planinskim masivima koji se pružaju u pravcu istok-zapad duž toka rijeke, pa teren uglavnom karakterizira izražena reljefnost i ocjeditost. Na većem dijelu površine općine preovladavaju strmi tereni velikih visinskih razlika, pa 75% teritorije općine otpada na ispresijecano planinsko zemljište, uglavnom pokriveno šumom i pašnjacima, s nadmorskom visinom iznad 500 m. Ravničarski dio terena, aluvijalna zaravan rijeke Drine, predstavlja najvažniji dio urbanog područja općine.

Geološke i pedološke karakteristike

Osnovne geomorfološke konture stvorene su endrogenim (orogenim) procesima. Tektonskim pokretima nakon geosinklinalne etape formirani su planinski masivi. Tako stvoreni oblici terena kasnijim egzogenim agensima su preoblikovani. Niz visokih planina ovog područja daje mu planinski karakter. Planinski veći dio masiva Jahorine na zapadu razdvaja rijeka Drina od manjeg dijela planinskog masiva Ljubišnje na istoku. Na području Bosansko-podrinjskog kantona zastupljen je, dio masiva Jahorine, te dio morfološke jedinice kompleksne depresije između masiva Jahorine i Romanije. Uslovljenošću litološkim sastavom, formiran je dijelom blago izraženi reljef, a dijelom izrazitih visokih istaknutih oblika. Čitavim područjem dominiraju mnogobrojne potočne doline i jaruge usiječene u klasične stijene paleozoika i donjeg trijasa. Na području Bosansko-podrinjskog kantona u izgrađivanju oblika reljefa i stvaranju različitih genetskih tipova reljefa učestvuju različiti oblici erozionog djelovanja. Najizraženiji su: fluvijalni oblik erozije (mehanički rad velikog broja rijeka i potoka), karstni oblik erozije (hemijsko rastvaranje krečnjačkih stijena) i

erozioni procesi na padinama (fizičko-mehaničko rastvaranje pod uticajem gravitacije). Samim tim, nastali su odgovarajući tipovi reljefa: fluvijalni tip reljefa, padinski tip reljefa i karstni tip reljefa. Svaki od ovih tipova reljefa se karakteriše po svojim oblicima reljefa.

Područje Bosansko-podrinjskog kantona karakterišu vrlo složene karakteristike terena. To proističe iz vrlo složene litofacijalne i strukturno tektonske građe terena geomorfoloških, hidrogeoloških, hidroloških i klimatskih karakteristika terena. Litološka građa terena je vrlo heterogenog sastava kojeg karakterišu česte litološke promjene u vertikalnom i horizontalnom pravcu izrazita anizotropija fizičko-mehaničkih svojstava i otpornost na procese površinskog raspadanja pa su formirani pokrivači različite debljine mehaničkih svojstava i stepena stabilnosti. Strukturno-tektonski odnosi u terenu su takođe vrlo složeni. U građi terena učestvuje više strukturno-facijalnih jedinica sa izraženim oblicima rupturne i neborane tektonike. Reljef karakteriše složena geomorfološka građa stvorena uticajem endogenih i egzogenih faktora na litološku građu. Osnovne karakteristike reljefa su složeni morfološki oblici, razuđenost, diseciranost i nagibi padina.

Hidrološke karakteristike

Najveći vodotok na teritoriji općine Goražde je rijeka Drina, a manje rijeke su Osanička rijeka, Oglečevska rijeka, Biocka i niz potoka. Postoje mnogobrojni izvori, uglavnom manje izdašnosti. Mnogi od tih izvora su kaptirani za potrebe pojedinih naselja i industrije. Za neke od ovih izvora poznata je njihova izdašnost, dok su podaci o kvalitetu vode dosta skromni (pretpostavke da ona odgovara kvalitetu vode za piće).

Ovo područje spada u red područja relativno izdašnih vodom u razmjerama Bosne i Hercegovine (rijeka Drina sa ovog područja otiče prosječno 17,5 lit/sec/km²). Područje općine pripada Drinskom slivu. Drina nastaje spajanjem dviju rijeka - Tare i Pive, koje se sastaju kod Šćepan Polja. U Savu se ulijeva kod Rače. Drina, Tara i Piva i pritoke njenog gornjeg toka pripadaju rijekama sniježno - kišnog režima dinarsko - makedonske varijante, a to znači da se najveći proticaji javljaju u aprilu i maju. Iako je period velikih voda na Drini dugotrajan, jer se topljenje snijega na planinama vrši postepeno, katastrofalne poplave nisu česte. Visoko stanje vode može da se javi i u jesen, najčešće u novembru, usljed obilnih jesenjih padavina. Izgradnjom brojnih vodenih akumulacija u slivu Drine prirodni režim rijeka je znatno izmijenjen. Povećane su dubine, smanjene su brzine vode, kao i oscilacije vodostaja i proticaja tokom godine, odnosno vodni režim je postao ujednačeniji.

Hydroenergetski potencijal Drine i njenih pritoka je davno uočen. Tome doprinose veliko vodno bogatstvo, ujednačen godišnji i višegodišnji proticaj, značajan pad uzdužnih riječnih profila i kanjonasto - klisurast sklop nekih riječnih dolina pogodnih za izgradnju

moćnih betonskih brana iza kojih se formiraju vještačka jezera. Osim onih koje su već izgrađene postoje i projekti za izgradnju novih. Po hidroenergetskom potencijalu Drina nema premca na Balkanu, ali istovremeno ona ima apsolutni primat po neiskorišćenosti svoje hidroenergije. Njene ekonomski iskoristive vodne snage procjenjene su na 14,4 milijardi kWh, a do sada je iskorišćeno nepuni 5 milijardi kWh ili oko 35 %.

Klimatske karakteristike

Kotlinsko proširenje na Drini na oko 350 m nadmorske visine, u kome je smješteno Goražde, izuzev otvorenosti duž laktastog korita Drine i Prače, okruženo je sa svih strana visokim planinama. Iz navedenih razloga se, uprkos blizine Jadranskog mora, područje Goražda odlikuje umjerenokontinentalnom klimom, dok se viši planinski dijelovi analiziranog područja iznad 1000 m nadmorske visine, odlikuju subalpskom i alpskom klimom.

Prosječna godišnja temperatura vazduha u Goraždu kreće se oko 10 °C, dok u planinskoj oblasti na oko 1000 m nadmorske visine iznosi oko 6 °C. Zime su na razmatranom području hladne sa prosječnim temperaturama koje se kreću oko 0,6 °C. Srednje ljetnje temperature u Goraždu kreću se oko 18 °C, pa su ovdje ljeta prijatna, čak i prohladna.

Prostorni raspored godišnjih količina padavina ukazuje da ovo područje u toku godine prima znatnu i prilično ujednačenu količinu vodenog taloga, i to u prosjeku od 786 mm. Prema rezultatima višegodišnjih meteoroloških osmatranja, jasno se uočava da se Goražde nalazi na granici uticaja Sredozemlja na pluviometrijski režim, odakle se prema unutrašnjosti pojačavaju kontinentalne karakteristike raspodjele padavina.

Srednja godišnja relativna vlažnost vazduha u Goraždu iznosi 84 %. U periodu od septembra do februara mjeseca relativna vlažnost vazduha je viša od srednje godišnje, usljed nižih temperatura vazduha i relativno velike učestalosti pojave magle u dolini.

Strujanja vazdušnih masa uslovljena su raspodjelom vazdušnog pritiska, ali složeni lokalni topografski uslovi mogu bitno uticati na modifikaciju pravaca i brzina vjetra i tako doprineti da se opšte karakteristike vjetra pri tlu značajno razlikuju u odnosu na vjetar na visini. Tako je uticaj planinskih vijenaca koji okružuju Goražde dominantan kada je u pitanju režim vjetra na razmatranom području.

Stanovništvo

Prema procjenama za 2006. godinu, u općini Goražde živi 31.544 stanovnika, od čega je 30.099 Bošnjaka, 1.360 Srba, 50 Hrvata i 35 Ostalih. U općini je od kraja rata pa do danas

registrirano 1.760 povratnika Srba, međutim danas ih na području općine živi manje s obzirom da povratnici nerijetko prodaju ili mijenjaju svoju imovinu, nakon čega se trajno odseljavaju iz Goražda. Na području općine je u 2006. godini registrirano i 1.797 raseljenih lica čije je prebivalište 1991. godine bilo u okolnim opštinama (Čajniče, Foča, Rogatica, Rudo, Višegrad).

Iako podaci o spolnoj strukturi stanovništva općine u poslijeratnom periodu nisu dostupni, procjenjuje se da je u odnosu na posljednji popis stanovništva, u Goraždu, kao i u ostalim dijelovima BiH, došlo do porasta učešća žena u ukupnom stanovništvu. Prema podacima Federalnog zavoda za statistiku za 2005. godinu, udio ženskog stanovništva u ukupnom stanovništvu na nivou BPK iznosi 54 %. Sa gustom naseljenosti od 127 stanovnika/ km². Goražde je najgušće naseljena općina u BPK, gdje je prosječna gustina naseljenosti 68 stanovnika/ km², dok se na nivou FBiH ubraja u srednje naseljene općine. Ukoliko se trenutna struktura stanovništva uporedi sa strukturom stanovništva iz 1991. godine, može se zaključiti da je došlo do promjene i u odnosu urbanog i ruralnog stanovništva, obzirom da je učešće ruralnog stanovništva u ukupnom broju stanovnika smanjeno sa 57 % na 31 %. Ova promjena je rezultat pomjeranja stanovništva s obzirom na ratne prilike, ali i značajnog priliva stanovništva u gradsku jezgru.

Prema raspoloživim podacima općinskih službi za 2006. godinu, u općini ima 8.771 domaćinstava, a prosječna veličina domaćinstva je 3,4 člana. Promjene do kojih je došlo u starosnoj strukturi stanovništva se odnose na smanjenje učešća stanovništva mlade životne dobi (od 0 do 14 godina starosti) u ukupnom stanovništvu, te na postepeno povećanje udjela starijih od 65 godina. Trenutnu starosnu strukturu stanovništva karakterizira značajan procenat radno sposobnih (od 15 do 64 godine starosti). Međutim, raspoloživi podaci ukazuju da se općina nalazi značajno ispod granice koja definiira reproduktivnu sposobnost stanovništva (25% stanovništva do 14 godina starosti), obzirom da trenutni udio stanovnika do 14 godina starosti u ukupnom stanovništvu iznosi 14%. U poslijeratnom periodu prirodni priraštaj je u konstantnom padu, a u posljednje tri godine broj umrlih je bio veći od broja rođenih, pa je zabilježena negativna stopa prirodnog priraštaja. Prosječna stopa prirodnog priraštaja u posljednje tri godine je iznosila -0,95 ‰. Uzimajući u obzir ovakvu prosječnu stopu priraštaja, ne uključujući potencijalne promjene broja stanovnika usljed migracija, ukupni broj stanovnika se u narednima godinama neće značajnije promijeniti, a samim tim neće doći do dodatnog pritiska na postojeću infrastrukturu na području općine (komunalnu, školsku, zdravstvenu, itd).

Izvor podataka: Razvojna strategija zasnovana na poštivanju ljudskih prava Goražde 2008 – 2014;

Nacrt prostornog plana BPK

2. UPRAVLJANJE OTPADOM

Zakonom o komunalnim djelatnostima (Sl. list SRBiH br. 20/90) koji je još na snazi, obavezujući je za Općine, pa se trenutno primjenjuje i u našoj općini. Pored toga Općinsko vijeće je donijelo Odluku o komunalnoj čistoći (Službene novine BPK 10/98) kojom je definisano uređenje javnih i zelenih površina, način odlaganja otpada, zaštita izvorišta, način izgradnje septičkih jama i štala i slične aktivnosti. Ovu problematiku definiše i Zakon o upravljanju otpadom (Službene novine FBiH 33/03) i Zakon o prikupljanju, proizvodnji i prometu sekundarnih sirovina i otpadnih materijala (Službene novine FBiH 35/98).

Nadležnost općine u ovoj oblasti je formiranje preduzeća za obavljanje komunalne djelatnosti, održavanje i čišćenje javnih i zelenih površina, održavanje vodovoda i kanalizacije, održavanje javne rasvjete i dr.

Općina je formirala Javno komunalno preduzeće „6. mart“ u čijoj je nadležnosti zbrinjavanje otpada. Uslugama komunalnog preduzećaje oko 90 % teritorije (grad, prigradska naselja, mjesne zajednice Berič, Ilovača, Osanica i Sadba). Procjenjena godišnja količina otpada je oko 600.000 tona.

Pored toga postoje i dvije privatne firme za prikupljanje otpada „Trgosirovina,, d.d. i „Janjina“ d.o.o. koje se bave otkupom metala. U pripremi je i privatna firma koja će se baviti recikliranjem PET ambalaže.

Deponovanje otpada ranije se vršilo na deponiju u neposrednoj blizini naselja Lug. Međutim, zbog negodovanja građana, kao i zbog neolitskog nalazišta u blizini deponije, ovaj lokalitet je zatvoren i izvršena djelimična sanacija. Trenutno, općina Goražde nema sanitarne deponije i otpad se odlaže na divlju deponiju u susjednoj opštini Novo Goražde. Pored toga, na više lokaliteta javljaju se i divlje deponije koje se povremeno uklanjaju, ali prijete da zagade okoliš. Jedna takva deponija, u ruralnoj mjesnoj zajednici Mravinjac koja leži uz obalu rijeke Drine, je akcijom građana sanirana i sad se tu planira izgraditi izletište.

Ne postoji selektivno odlaganje otpada, što predstavlja veliki problem za našu općinu. U sklopu Kantonalne bolnice postoji peć za spaljivanje medicinskog otpada.

U planu je izgradnja regionalne sanitarne deponije, za koju je «SERDA» Sarajevska razvojna agencija uradila Studija opravdanosti i ona je planirana za sve opštine/općine u regiji. Zbog nemogućnosti dogovora oko lokacije Općina Goražde, koja ima najviše problema sa deponovanjem čvrstog otpada, je sama ponudila lokaciju Trešnjica za koju je urađena Studija opravdanosti.

Povremeno se uništavaju manje divlje deponije. Takođe je u planu i sanacija stare gradske divlje deponije.

Tabela 6. Identifikovani problemi – upravljanje otpadoma

R.br.	Uzrok problema	PROBLEM	Posljedica
1	Nedostatak sanitarne deponije	Pojava divljih deponija, gomilanje otpada	Ružna slika grada, štetan uticaj na okolinu i zdravlje ljudi
2	Nesavjesno ponašanje stanovništva	Neselektivno odlaganje otpada	Divlje deponije, gomilanje otpada
3	Nedovoljno mehanizacije za odvoz otpada	Neredovno odvoženje otpada	Gomilanje otpada i mogućnost uticaja na javno zdravlje

Ciljevi:

- **Izgradnja sanitarne deponije**
- **Obrazovanje stanovništva iz oblasti prikupljanja i odlaganja otpada**
- **Selektivno prikupljanje otpada**
- **Nabavka mehanizacije i opreme za selektivno prikupljanje otpada**

Izvor podataka: Razvojna strategija zasnovana na poštivanju ljudskih prava Goražde 2008 – 2014 ;

Nacrt prostornog plana BPK;

Ekspertiza o procjeni troškova pripreme i transporta pitke vode i procjeni troškova dopreme

pitke vode postojećim cjevovodom iz Vitkovića i starim iz Čajniča – Institut za hidrotehniku

Sarajevo

3. UPRAVLJANJE VODAMA

Na snazi je Zakon o vodama (Sl. novine FBiH br: 70/06) i upravljanje vodama vrši Agencija za vodno područje slivova rijeke Save i Federalno ministarstvo okoliša i turizma, kao i Ministarstvo privrede BPK. Trenutno je u proceduri i usvajanje Zakona o vodama BPK kojim bi se regulisalo upravljanje svih ostalih rječnih tokova izuzimajući rijeku Drinu.

Najveći vodotok u općini Goražde predstavlja oko 13 kilometara toka rijeke Drine i jedan dio vještačkog jezera HE Višegrad. Pored toga na teritoriji općine egzistiraju i manji rječni tokovi: Osanička rijeka, Oglečevska rijeka, Biocka, Potkozarska rijeka kao i niz potoka.

Cijelo područje bogato je izvorištima vode, ali su ona manjeg kapaciteta i zadovoljavaju manji broj stanovništva. Područje Goražda i Vitkovića se prije rata vodom snabdijevalo sa područja opštine Čajniče – vrelo Cicelj. Vodosnabdijevanje Goražda i ostalih naselja se od 1996. godine vrši zahvatanjem vode iz rijeke Drine u naselju Vitkovići (4 km uzvodno od Goražda). Kasnije je u krugu bivšeg industrijskog kompleksa FAJ “Azot” Vitkovići izgrađeno (rekonstruisano) postrojenje za preradu pitke vode (fabrika vode), koje je integrisano u vodozahvat. Kapacitet postrojenja za proizvodnju pitke vode je 240 l/s, mjesečna potrošnja vode je 66.000 m³.

Sistem snabdijevanja građana iz fabrike vode je veoma skup, jer se distribucija vrši putem pumpi uz veliki utrošak električne energije, te je prihodima od naplate vode nemoguće pokriti materijalne troškove. Vodovodna mreža je u velikoj mjeri zastarjela, cijevi su malih profila i lošeg kvaliteta što utiče i na kvalitet vode, a veliki gubici dovode do povećanja naknada za potrošnju.

Usluge snabdijevanja pitkom vodom pruža JKP „6. mart“ (pokriva grad i prigradska naselja, dok Berič, Ilovača, Sadba i Vranići imaju lokalne vodovode) osigurane su za cca. 60% stanovništva.

Kontrola vode za područje kojim upravlja JKP „6. mart“ vrši se redovno u saradnji sa Zavodom za javno zdravstvo BPK (jednom sedmično) i Zavodom za javno zdravstvo FBiH (jednom godišnje). Kontrola vode sa izvorišta koja nisu u sistemu upravljanja JKP „6. mart“ provode dijelom općina Goražde, MZ i sami stanovnici koji upravljaju ovim vodovodima.

Kanalizacionom mrežom mješovitog tipa takođe upravlja JKP „6. mart“, pokriveno je urbano područje Goražda (u 2006. registrirano je 4.360 priključaka domaćinstava, te 390 priključaka pravnih lica). Još uvijek nedostaje centralni kolektor i uređaji za tretman otpadnih voda, koje se direktno ispuštaju u Podhranjenski potok u centru grada i tako dospijevaju u rijeku Drinu. Jedan dio kanalizacionih kolektora se direktno ispušta u rijeku Drinu. Značajnu

opasnost predstavljaju i tehnološke otpadne vode iz postrojenja privrednih subjekata koji su smješteni na području grada, zbog čega je instaliranje fekalnih kolektora i postrojenja za prečišćavanje otpadnih voda prioritetno za zaštitu okoliša.

Općina Goražde je u saradnji s nadležnim kantonalnim ministarstvom i Agencijom za vodno područje slivova Save realizirala projekat izgradnje fekalnog kolektora na dionici Gradski most u Goraždu do naselja Zupčići – Dubište i fekalnog kolektora na dionici most „Alije Iztebegovića“ – most „Žrtava genocida u Srebrenici“, a pored toga je pokrenula proceduru izrade projektne dokumentacije Donji most – naselje Kazagići – Hubjeri. Implementacijom glavnih kanalizacionih kolektora i postrojenja za tretman otpadnih voda (nekada je ovo postrojenje bilo predviđeno u Kopačima) pitanje zagađenja rijeke Drine i potoka na području grada Goražda bi trebalo biti riješeno.

Kanalizacionom mrežom nisu pokriveni: jedan dio naselja Zupčići, Hubjeri, Vranjska mahala. U prigradskim i ruralnim dijelovima opštine otpadne vode završavaju u septičkim jamama, potocima i putnim jarcima, što negativno utiče na stanje okoliša.

Uže gradsko jazgro posjeduje obaloutvrdu cijelom dužinom koja predstavlja uređenu zaštitu. Ostali tokovi nisu uređeni.

Trenutno je u izgradnju vodovod „Starac“ koji će snabdjevati pet mjesnih zajednica sa oko 3.000 stanovnika. Urađene su dvije faze, ovog za našu općinu, kapitalnog projekta i nadamo se da će njegova realizacija biti do kraja 2011. godine. U planu je i izgradnja kolektora koja je obaveza po ugovoru HE Višegrad za općinu Goražde i Opštinu Novo Goražde gdje bi učešće u finansiranju uzeli HE Višegrad, Agencija za vodno područje slivova Save, općina Goražde i opština Novo Goražde.

Tabela 2. Identifikovani problemi – upravljanje vodama

R.br.	Uzrok problema	PROBLEM	Posljedica
1	Nedostatak kvalitetne kontrole postojećeg sistema vodosnadbjevanja	Nedostatak kvalitetne vode za piće	Štetan uticaj na zdravlje stanovništva
2	Stare cijevi u sistemu vodosnadbjevanja	Dotrajalost sekundarne mreže (postojanje azbestno-olovnih cijevi u sistemu)	Veliki gubici u mreži i štetan uticaj na zdravlje stanovništva
3	Nepostojanje kvalitetne kanalizacione mreže i prečistača otpadnih voda	Ispuštanje otpadnih voda u postojeće vodotoke	Zagađenje vodotoka, riječne flore i faune kao i opasnost za stanovništvo

Ciljevi:

- Obezbjediti dovoljno kvalitetne vode za piće
- Sanirati i rekonstruisati postojeći vodovodni sistem
- Urediti lokalna izvorišta
- Izgraditi fekalni kolektor
- Izvršiti razdvajanje oborinskih od fekalnih otpadnih voda
- Obezbjediti za veća ruralna naselja sistem kanalizacije

Izvor podataka: Nacrt prostornog plana BPK; Izvještaj JKP „6. Mart

4. UPRAVLJANJE ŠUMSKIM RESURSIMA

Pošto je Zakon o šumama FBiH („Službene novine FBiH“, broj 20/02, 29/03, 23/04) prestao sa važenjem, a novi zakon još nije uveden trenutno je na snazi Uredba o šumama („Službene novine FBiH br. 83/09, 26/10, 38/10). Nažalost Općina Goražde po ovoj uredbi nema nikakvih nadležnosti, one su prenesene na Kantonalnu upravu za šumarstvo koja je u sklopu Ministarstva privrede BPK Goražde. U skladu sa uredbom J.P. „Bosansko-podrinjske šume“ d.o.o. Goražde, organizovano je kao privredno društvo, javno preduzeće, u obliku društva sa ograničenom odgovornošću, koje samostalno obavlja upravljanje, uzgoj, zaštitu i korišćenje šuma i šumskog zemljišta pod uvjetima i na način utvrđen Uredbom o šumama („Službene novine Federacije BiH“ br.83/09, 26/10, 38/10).

Kontaminacija minsko-eksplozivnim sredstvima ŠGP-a „Bosansko-podrinjsko“

Ukupna nesporna površina šuma i šumskih zemljišta ovog područja iznosi 24.947,4 ha, od čega je minirano 4.150,7 ha ili 16,62%.

Najveće procentualno učešće minirane površine je 24,88% i to u kategoriji neproduktivnih površina. Od površina pod šumom procentualno najveća miniranost je 24,71% u kategoriji visokih degradiranih šuma, dok najmanji procent miniranosti od 8,61% bilježe visoke šume sa prirodnom obnovom.

Tabela 4. Pregled kategorija i količine šumskog rastinja na području općine Goražde

Kategorija gazd. kalse	Definicija klasifikacione jedinice	Ukupno općina Goražde (ha)		
		neminirano	minirano	ukupno
1000	Visoke šume bukve	2.489,4	19,4	2.508,8
1103	Visoke brdske šume na dubokim kiselo smeđim zemljištima	569,7		569,7
1105	Sekundarne visoke šume bukve na dubokim kiselo smeđim zemljištima	1.149,4	4,6	1.154,0
1114	Subalpinske šume bukve pretežno na plitkom zemljištima	78,6		78,6
1210	Šume bukve i jele sa smrčom, šume bukve i smrče	210,5	11,2	221,7
1401	Visoke šume hrasta kitnjaka	299,8		229,8

1501	Visoke mješovite šume ostalih lisičara	181,4	3,6	185,0
2000	Visoke degradirane šume	1.952,5	491,8	2.443,3
2103	Visoke degradirane šume bukve	1.227,1	363,1	1.590,2
2401	Visoke degradirane šume hrasta kitnjaka	725,4	128,7	854,1
3000	Šumski zasadi	854,9	196,2	1051,1
3110	Šumski zasadi četinarara (sa procjenjenom drvnom masom) na staništu brdskih šuma bukve	83,7	4,7	88,4
3111	Šumski zasadi četinarara (bez procjenjenom drvnom masom) na staništu brdskih šuma bukve	41,7		41,7
3210	Šumski zasadi četinarara (sa procjenjenom drvnom masom) na staništu čistih i mješovitih šume jele i smrče	36,2		36,2
3410	Šumski zasadi četinarara (sa procjenjenom drvnom masom) na staništu brdskih šuma bukve	544,7	191,5	736,2
3411	Šumski zasadi četinarara (bez procjenjenom drvnom masom) na staništu brdskih šuma bukve	148,6		148,6
4000	Izdaničke šume	2.863,4	1.176,2	4.039,6
4102	Izdaničke brdske šume bukve	875,6	189,4	1065,0
4111	Izdaničke brdske šume bukve (čiste i sa drugim lišćarima)	343,0	148,1	191,1
4204	Izdaničke hrastove šume	21,7		21,7
4205	Izdaničke šume hrasta kitnjaka	1.623,1	838,7	2.461,8
5000	Goleti ispod gornjr granice privredne šume	550,1	7,2	557,3
5101	Šibljadi podesni za pošumljavanje na staništu brdskih šuma bukve	226,5		226,5
5136	Šibljadi podesni za pošumljavanje na staništu brdskih šuma hrasta kitnjaka	74,7	6,8	81,5
5201	Šumske goleti podesni za pošumljavanje na staništu brdskih šuma bukve	54,5	0,4	54,9
5236	Šumske goleti podesni za pošumljavanje na staništu brdskih šuma hrasta kitnjaka	70,6		70,6
5240	Šumske goleti podesni za pošumljavanje na	123,8		123,8

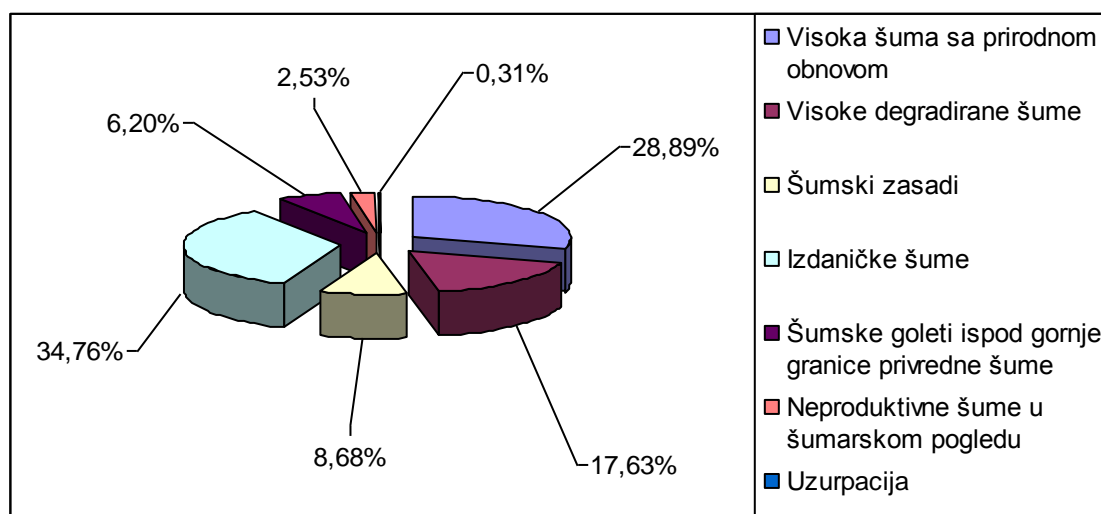
	staništu čistih i mješovitih šuma jele i smrče			
6000	Neproductivne šume u šumarskom pogledu	203,6	203,6	
6201	Krš i goleti nepodesne za pošumljavanje	91,2		91,2
6301	Stalne šumske čistine i rasadnici	9,8		9,8
6401	Šumske komunikacije	54,4		54,4
6501	Prosjeke ispod dalekovoda	48,2		48,2
7000	Uzurpacije	50,6	5,2	52,8
Ukupno		8.946,5	1.896,0	10.860,5

Stanje na terenu i ugroženost šumskih ekosistema ŠGP-a „Bosansko-podrinjsko“

S obzirom na sastav vrsta drveća koje grade šumski eko sistem ovog područja, u kome četinari učestvuju sa simboličnih 8,73%, ili gdje u ukupnoj nespornoj površini ŠGP-a šumski zasadi učestvuju sa 8,71%, ovo područje se može svrstati u kategoriju slabo-neznatno ugroženih od požara, pa i štetnih insekata. Prednju konstataciju potvrđuje i broj registrovanih požara u proteklom periodu kao i objektivno mali procent oboljelih stabala (2,01% četinara i 0,32% lišćara), uglavnom nepoznate zaraze.

Čovjek je što direktno, što indirektno, najutjecajniji štetni faktor na šume ovog područja. Naime, bespravnim sječama se godišnje posječe prosječno 500 m³ bruto drvne mase, što predstavlja 2,63 % prosječnog godišnjeg etata.

Procentualno učešće širih kategorija šuma i šumskih zemljišta u ukupnoj površini ŠGP-a je prikazano na slijedećem dijagramu:

Slika 2. Kategorije šuma u ukupnoj površini ŠGP

Tabela 5. Identifikovani problemi – upravljanje šumskim resursima

R.br.	Uzrok problema	PROBLEM	Posljedica
1	Uništen šumski fond u toku rata	Nedostatak kvalitetnih šuma	Nedostatak kvalitetnog drveta za preradu
2	Bespravna sječa drva	Nedovoljan broj šumara	Erozija tla
3	Uništavanje lokalnih puteva zbog sječe drva	Loša putna infrastruktura	Nepristupačnost terena za stanovanje stanovništva
4	Nedovoljan broj akcija pošumljavanja	Šumske goleti	Stvaranje klizišta, ugrožen biljni i životinjski svijet

Ciljevi:

- **Organizovanje akcija pošumljavanja**
- **Izgradnja i sanacija lokalnih puteva**
- **Kvalitetnija kontrola korištenja šumskih resursa**
- **Kvalitetnija šuma i povećanje šumskog fonda**

Izvor podataka: Nacrt prostornog plana BPK;

Šumsko –gospodarske osnova za „Bosansko-porinjsko“ŠGP za uređajni period od 01.01.2007. do 31.12.2016. god.

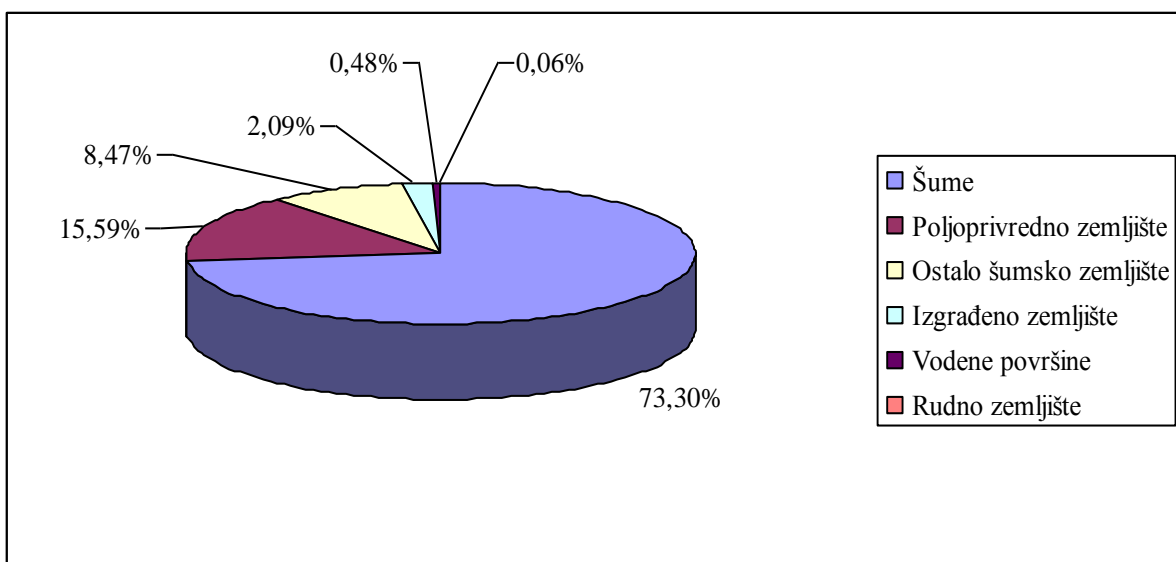

5. UPRAVLJANJE ZEMLJIŠTEM I PROSTOROM

Zakoni koji regulišu ovu oblast su Zakon o zaštiti okoliša i Zakon o zaštiti prirode, Zakon o prostornom planiranju i korištenju zemljišta na nivou Federacije Bosne i Hercegovine (“Službene novine Federacije BiH”, br. [2/06](#), [72/07](#), [32/08](#)) kao i niz podzakonskih akata.

Na formiranje zemljišta primarno utiču fizičko–geografski činioci, a prvenstveno reljef, klima, prisustvo površinskih voda i vrlo heterogen litološki sastav geološke podloge kao i različiti pedološki procesi pod uticajem vrlo različite vegetacije. Pedogeneza zemljišta je spor i dugotrajan proces, a kombinacija prirodnih i antropogenih faktora uslovia je heterogenu distribuciju tipova tala na području prostora bosanskopodrinjskog kantona. Pedološke jedinice na području kantona, što uključuje i Općinu Goražde, izdvojene su na osnovu pedoloških podataka od starane Federalnog zavoda za agropedologiju, Sarajevo. U okviru obuhvata izdvojeno je 26 pedosistematskih jedinica i to 23 iz razdjela Automorfnih i 3 iz razdjela Hidromorfnih zemljišta. U razdjelu Automorfnih zemljišta preovlađuju tipovi iz klase Kambičnih i Humusno akumulativnih a u razdjelu Hidromorfnih zemljišta iz klase Fluvijalnih zemljišta.

Podaci vezani za Bosansko-podrinjski kanton ukazuju nam na strukturu korištenja zemljišta pa koja je prikazana na slijedećem dijagramu:

Slika 1. Struktura zemljišta

U okviru poljoprivrednog zemljišta zastupljene su kategorije oranice koje obuhvataju 2.287 ha, voćnjaci sa površinom od 1.610 ha, pašnjaci 1.475 ha, i livade sa 3.940 ha. Najviše zastupljena kategorija je kultivisano zemljište, dok najmanje ima oranica. Trenutna poljoprivredna proizvodnja je uglavnom organizovana u privatnom sektoru koju karakteriše usitnjenost posjeda, odsustvo intenzivne obrade i primjene savremenih agrotehničkih mjera.

Općina Goražde ima 145 naseljenih mjesta koja su podijeljena u 20 mjesnih zajednica. Kolektivna stambena izgradnja karakteristična je za uže gradsko jezgro, dok je u prigradskim kao i ruralnim mjesnim zajednicama izražena individualna stambena izgradnja. Naselje Vitkovići koje je udaljeno od općine oko 4 kilometra nastalo je uz hemijski kompleks „Azot“ takođe ima veliki broj kolektivnih stambenih jedinica. Tokom ratnih dejstava Općina Goražde je pretrpjela velika razaranja, pa se procjenjuje da je uništeno oko 4.500 stambenih objekata. Mnogi od tih objekata se sanirani, ali postoji još jedan dio stambenih objekata koji nisu sanirani.

Trenutno je u Nacrtu Prostorni plan Bosansko-podrinjskog kantona koji će biti, nakon njegovog usvajanja, osnova za izradu Prostornog plana Općine Goražde. Izrađeni su i usvojeni regulacioni planovi za pojedine dijelove grada, a neki su u fazi usvajanja.

Kao i na području cijele država tako je i u našoj Općini izražena bespravna gradnja. Najveći problem stvaraju neplanska naselja koja zbog nestabilnosti terena izazivaju pojave klizišta.

Tabela 3. Identifikovani problemi – upravljanje zemljištem i prostorom

R.br.	Uzrok problema	PROBLEM	Posljedica
1.	Nekontrolisana sječa šume i bespravna gradnja	Erozija tla i klizišta	Materijalna šteta
2	Nepostojanje sanitarne deponije	Zagađenost tla	Negativan uticaj na okoliš
3	Nepostojanje kolektora za odvod površinskih voda	Velike bujice i začepjenja postojećih odvoda	Velike materijalne štete

Ciljevi:

- **Planska sječa šumskog bogatstva**
- **Edukacija stanovništva na proizvodnji organske hrane bez upotrebe pesticida**
- **Izgradnja sanitarne deponije**
- **Izgradnja kolektora za odvodnju površinskih voda**

Izvor podataka: Razvojna strategija zasnovana na poštivanju ljudskih prava Goražde 2008 – 2014;

Nacrt prostornog plana BPK

6. PRIVREDA I ŽIVOTNA SREDINA / OKOLINA

Općina Goražde je u sastavu Bosansko-podrinjskog kantona Goražde i sve nadležnosti vezane za registraciju privrednih subjekata, izdavanje ekoloških dozvola, katastar zagađivača i slično, su u nadležnosti resornih ministarstava. Do sada je od nadležnog ministarstva izdato 13 ekoloških dozvola za privredne subjekte, a jedan broj je u fazi izdavanja.

Nadležnost Općine se odnosi samo na registraciju trgovinskih, ugostiteljskih i obrtničkih radnji.

Najveći broj prerađivačkih industrijskih pogona našeg kantona egzistira u Općini Goražde. Tako imamo četiri industrijske zone u kojima su locirani ovi privredni subjekti:

- Industrijska zona bivše vojne industrije „Pobjeda“ u kojoj trenutno djeluju firme „Ginex“ d.d., „Pobjeda – Rudet“ d.d., „Pobjeda – Sport“ d.d. i Tvornica alata Goražde d.d.
- Industrijska zona „Bekto Preciza“ d.o.o. i „Emka Bosnia“ d.o.o.
- Industrijska zona bivše hemijske industrije „AZOT“ u kojoj djeluje „Prevent Safety“ d.o.o.
- Zelena industrijska zona Rasadnik koja je u fazi izgradnje infrastrukture.

Pored toga na području Općine radi i firma „Sabix“ d.o.o. za izradu namještaja. Od građevinskih firmi egzistiraju GPD „Drina“ d.d., „Kaja Company“ d.o.o., „Vavla“ d.o.o., „Okac“ d.o.o., „Hodo“ d.o.o. i mnoge manje firme.

Na području kantona ne postoji ni jedna prerađivačka firma za preradu poljoprivrednih proizvoda što predstavlja problem našim poljoprivrednim proizvođačima. Otkup viškova proizvoda vrši poljoprivredna zadruha „Agropodrinje“.

Saobraćajnu infrastrukturu čini magistralni put M20 koji kroz Općinu Goražde prolazi u dužini od oko 18 kilometara i povezuje općinu sa Sarajevom, Fočom, Višegradom i Rogaticom. Održavanje ovog putnog pravca je u nadležnosti Federalne direkcije cesta. Pored toga postoje i regionalni putevi Goražde – Čajniče i Goražde – Hrenovica koji su u nadležnosti Direkcije za ceste BPK. Sa oko 150 km lokalnih puteva općina je povezana sa ruralnim mjesnim zajednicama i vrši održavanje ovih puteva.

Saobraćajno preduzeće koji se bavi transportom ljudi je „Centroprevoz“ d.d. Goražde koje zadovoljava potrebe cijelog kantona. Većih firmi koje se bave prevozom roba nema na našem području, samo jedan dio privatnika obavlja tu djelatnost.

Zbog slabije frekvencije saobraćaja na našim putnim pravcima nema velikog zagađenja zraka što ne znači da se odgovarajućom zakonskom regulativom i ovo stanje ne može poboljšati.

Na području naše općine ne postoji željeznički niti avionski saobraćaj.

Najveće zagađenje zraka u toku zimskih mjeseci prouzrokuju postojeće kotlovnice, kao i dimnjaci lokalnog stanovništva. To zagađenje se javlja po desetak dana i stvara veliki problem hroničnim bolesnicima. Veliki dio objekata kolektivnog stanovanja nema obezbjeđeno grijanje i stanovništvo se uglavnom grije na drva što na zelenim površinama oko zgrada stvara ružnu sliku. U planu je toplifikacija cijelog urbanog dijela grada tako da se nadamo da će se ovaj problem riješiti u narednom periodu.

Na području Općine postoji mini centrala Osanica a snadbjevanje električnom energijom vrši se dalekovodima sa HE Višegrad. Ne postoji snadbjevanje zemnim plinom, a Studija opravdanosti gasifikacije Gornje-drinske regije urađena je od strane „SERDA“-e i ona iziskuje velike investicije što u ovom trenutku predstavlja veliki problem zbog nedostatka finansijskih sredstava kao ni zainteresovanih investitora za ovaj projekat.

Razvoj turizma je jedan od ciljeva naše Strategije zasnovane na poštivanju ljudskih prava Goražde 2008 – 2014 godina. U tom pravcu općina Goražde radi na izgradnji infrastrukture kako bi omogućila potencijalnim ulagačima da grade turističke objekte. U užem gradskom jezgru postoji objekat hotela „Behar“ koji nudi smještajne kapacitete. U blizini grada, na obroncima Jahorine izgrađen je lovačko-turistički kompleks „Bijele Vode“ koji nudi pored lova i niz drugih sadržaja u netaknutim predjelima ovog područja. Na udaljenosti oko 25 kilometara od grada izgrađen je Planinarski dom „Ruda Glava“ koji pored planinarstva pruža usluge i potencijalnim gostima.

Naš najveći potencijal predstavlja rijeka Drina na kojoj se u toku ljetnih mjeseci spuštaju splavovi što predstavlja atrakciju za našu zemlju, pa općina treba uraditi što bolju promociju te turističke ponude, zajedno sa Turističkom zajednicom BPK. Postojanje kajakaškog kluba koji može vršiti usluge obuke i iznajmljivanja kajaka što se može iskoristiti kao nova turistička ponuda na tržištu.

U općinskoj nadležnosti, kao što je već i pomenuto, su izdavanje rješenja za bavljenjem trgovačkom, ugostiteljskom i obrtničkom djelatnošću. Tako imamo oko 330

trgovinskih radnji koje se bave raznom trgovinskom djelatnošću, od kojih je najveća „Oniprom“ d.d. Obrtničkom djelatnošću bavi se oko 200 radnji, a ugostiteljskih objekata ima oko 150. Jedini problem ovim radnji predstavlja neselektivno odlaganje otpada što stvara veće zagađenje okoliša.

Inspeksijski pregled je u nadležnosti Kantonalne inspekcije koja vrši nadzor privrednih subjekata, u sklopu koje postoji i ekološki inspektor zadužen za oblast očuvanja okoline.

Tabela 8. Identifikovani problemi – privreda i životna sredina / okolina

R.br.	Uzrok problema	PROBLEM	Posljedica
1	Neselektivno odlaganje smeća	Velike količine industrijskog otpada	Zagađenje okoliša
2	Nepostojanje prečistača otpadnih voda	Zagađenje vodotoka	Zagađenje okoliša
3	Nepostojanje filtera za prečišćavanje štetnih plinova	Zagađenje zraka	Zagađenje okoliša

Ciljevi:

- **Izgradnja sanitarne deponije**
- **Selektivno odlaganje otpada**
- **Povećana inspeksijska kontrola**
- **Ugradnja prečistača**
- **Ugradnja filtera**

7. UPRAVLJANJE KVALITETOM ZRAKA

Zakon o zaštiti zraka (Sl. Novine FBiH 33/03) , Pravilnik o monitoringu kvaliteta zraka i Pravilnik o monitoringu emisije zagađujućih materija u zrak (Sl. Novine FBiH 12/05) su zakonske odredbe koje su na snazi i bave se problematikom kvaliteta zraka.

Stanje zagađenosti vazduha na prostoru Općine Goražde u direktnoj je ovisnosti o emisijama štetnih polutanata u atmosferu naseljenih mjesta i šire. Pri procjeni emisija iz kotlovnica i individualnih ložišta trebalo bi da se koristi katastar zagađivača. Prestankom rada nekih postrojenja, kao posljedica rata, nestali su i značajni izvori zagađenja (industrijska postrojenja i dr.)

Problematika zagađenja vazduha iz individualnih ložišta na prostoru općine Goražde u vezi je sa nizom problema kao što su neodgovarajuća konstrukcija ložišta – peći i kotlovnice male snage koje ne omogućavaju sagorijevanje uglja, zatim, usmjeravanje potrošnje uglja u zavisnosti od njegovog kvaliteta, nepostojanje oplemenjivanja uglja za potrebe manjih ložišta i dr.

Zagađenja vazduha emisijom produkata sagorjevanja energenata koji se koriste za pogon motornih vozila (linijski izvor, lokalne i nekategorizirane saobraćajnice) na našem prostoru znatno je samo u gradskoj jezgri Općine Goražde ili u okolini magistralnih puteva sa većim opterećenjem.

Ispitivanje i praćenje kvaliteta zraka je potrebno za sve akcije koje se preduzimaju s ciljem zaštite ili smanjenja zagađenosti zraka počevši od prvih ocjena pa do provođenja zaštite i do razrade novih mjera zaštite. Međutim, do sada nisu vršena nikakva mjerenja i ne postoji registar zagađivača na području Općine definisano Pravilnik o monitoringu emisije zagađujućih materija u zrak (Sl. Novine FBiH 12/05)

Upravljanjem kvalitetom vazduha postiže se to da svi izvori zagađivanja, bez obzira na njihovu lokaciju imaju pred sobom iste zahtjeve u pogledu kvaliteta vazduha, čime se one izjednačavaju u troškovima zaštite vazduha od zagađivanja.

Tabela 1. Identifikovani problemi – upravljanje kvalitetom zraka

R.br.	Uzrok problema	PROBLEM	Posljedica
1	Nepostojanje gradske kotlovnice	Zagađenost zraka u zimskom periodu	Štetan uticaj na okolinu i zdravlje ljudi
2	Akumulacija vještačkog jezera	Velika vlažnost zraka	Štetan uticaj na okolinu i zdravlje ljudi
3	Vozila bez odgovarajućih filtera	Zagađenje zraka	Štetan uticaj na okolinu i zdravlje ljudi

Ciljevi:

- Izgradnja gradske toplane na bio gorivo
- Povezivanje individualnih privatnih objekata u sistem
- Stimulisati uvođenje čistih energenata

8. ZAŠTITA PRIRODNOG I KULTURNO-ISTORIJSKOG NASLIJEĐA

Aneksom 8. Općeg okvirnog sporazuma za mir BiH pravno je ustanovljeno postojanje Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika koja djeluje na cijelom području Bosne i Hercegovine (Službene novine FBiH br. 2/02,27/02,6/04)

Općina Goražde nema nadležnosti nad nacionalnim spomenicima, ali može da kandiduje postojeće objekte za koje smarta da mogu biti dio kulturno-istorijskog naslijeđa.

Povoljna klima, plodno tlo, bogatstvo šuma, dobar geografski i topografski položaj samog mjesta pored Drine, mnogi prirodni izvori, sve su ovo bili najpovoljniji prirodni uslovi koji su pružili mogućnost da su se još u davnoj prošlosti, na mjestu današnjeg Goražda udružili ljudi i podigli naselja. Prvi poznati tragovi naselja u Goraždu i u njegovoj neposrednoj blizini na osnovu iskopina vode nas u mlađe kameno doba (neolitsko doba) u vrijeme oko 2.300 godina p.n.e. Tragovi neolitskih ljudi nađeni su na dva mjesta, i to u dolini Podhranjenske rijeke, u Popovu Dolu na lijevoj strani Drine, kao i u selu Zupčićima u Lugu, 3,5 km uzvodno od grada na desnoj strani Drine. Tu su nađeni bodeži od kamena, kamene sjekire, kameni čekić, vaze, razno posuđe od glinene opeke i raznog drugog kamenog alata.

Ovaj kraj bio je nastanjen Ilirima. Na ovo nas upućuje naziv mjesta Glamoč. Ovo naselje nalazi se sjeverozapadno od grada, udaljeno 2.5 km, a smješteno je u malom dolinskom proširenju kroz koje protiče Glamočki potok i uliva se u Podhranjenski potok u samom gradu. Od ilirskih plemena koja su bila nastanjena u ovom kraju bili su Autarijati.

Krajem XIX vijeka područje duž Drine bilo je predmetom pažnje od strane arheologa. Prilikom ispitivanja nađeni su duž rijeke Drine mnogobrojni antički spomenici. Pouzdano se zna da je postojalo naselje na mjestu Goražda u Rimsko doba. O ovome svjedoče brojni predmeti i iskopine. Rimsko naselje na mjestu Goražda bilo je podignut na rimskoj cesti koja je išla od Jadranskog primorja. To rimsko naselje kasnije je vjerovatno tokom raznih najezi i borbi bilo potpuno razoreno i uništeno.

Danas u okolini Goražda postoji još dobar broj spomenika koji ukazuju na prošlost ovih krajeva u srednjem vijeku. To su mahom stećci postavljeni negdje osamljeno, a negdje u manjim skupinama kao na području Ilovače.

Goražde je kao naselje relativno staro. Na mjestu današnjeg Goražda postojalo je jedno naselje još 1220. godine koje se zvalo Vasa. Goražde kao trgovačko naselje spominje se od 1379. godine u vezi s dubrovačkom karavanskom trgovinom, jer su Dubrovčani kao trgovci imali svoje ispostave na svim važnijim drumovima u ondašnjoj Bosni.

Ime Goražda u prvi mah izgleda da vodi korijen od riječi goreti. Međutim, istaknuti filolog prof.dr. Jovan Vuković smatra da ime grada potiče od slovenske riječi gorazde.

Austrougarske čete generala Filipovića došle su u Goražde oko oktobra 1878. godine. Austrougarska okupacija izmjenila je iz temelja položaj i stanje u ovoj pokrajini. Period okupacije karakteriše se donekle opadanjem Goražda, mada je u izvjesnom smislu bilo napredka: podizanje škole, širenje prosvjete, građenje boljih drumova, kojima je Goražde bilo spojeno sa Čajničem, Fočom, Rogaticom i Sarajevom. Varoš u to vrijeme postaje više trgovački, a manje zanatsko mjesto.

Prvi svjetski rat donio je Goraždu velika stradanja U toku rata u Goraždu su bili skoncentrisani veliki odredi austrougarske vojske koji su odatle upućivani prema Crnoj Gori i Srbiji. U Goraždu se tada austrijske vlasti ponašaju vrlo surovo , osobito prema pravoslavnom življu. Tada su zabilježena masovna stradanja stanovništva. U razdoblju između prvog i drugog svjetskog rata u varoši nije došlo do znatnih promjena u privrednom i društvenom životu grada. Goražde je imalo opštinsku upravu, žandarmerijsku stanicu. Sem toga imala je jednu četverogošnju školu , poštu, bolnicu, jednog ljekara, jednog apotekara, kreditni ured. 5. avgusta 1932. godine Goražde je dobilo električno osvjetljenje. Struja je dovedena iz hidrocentrale u Mesićima.

U toku drugog svjetskog rata Goražde preživljava teške dane. Sam grad više puta prelazi iz jednih u druge ruke. Komadanje Jugoslavije i njena podjela negativno su se odrazile i na samo Goražde. U aprilu 1941. godine u grad ulaze njemačke i talijanske jedinice, vlast formiraju i jedni i drugi, a osim toga formirana je i vlast Nezavisne drzave Hrvatske (NDH). Kako je tada stanovništvo grada u nacionalnom pogledu bilo mješovito, opet se našla prilika za međusobno sukobljavanje. To se naročito odrazilo pljačkanjem i ubijanjem muslimana od strane četničkih, a pravoslavaca od strane ustaških elemenata, koji su se stavili u službu okupatora i njegovih sluga. U tom sukobu najviše strada muslimansko stanovništvo.

U okolini Goražda u toku drugog svjetskog rata partizanske jedinice vodile su žestoku borbu protiv okupatora . Konačno oslobođenje desilo se 06.03.1945. tada je nastupio za grad nov period koji karakteriše velikim društveno-ekonomskim napretkom.

Završetkom drugog svjetskog rata ovdje se živjelo u nadi da se više nikada neće ponoviti strahote rata. Velikosrpski prohtjevi i planovi oko stvaranja takozvane "Velike Srbije", doveli su do toga da Srbija i Crna Gora uz pomoć velike većine bosanskih Srba i

cjelokupne JNA, aprila 1992. godine izvrši agresiju na BiH. Bio je to početak još jednog genocida nad muslimanima BiH, desetog po redu. U ovom ratu Goražde i stanovništvo grada našlo se u posebno teškom položaju. Goloruko stanovništvo pruža otpor, kako ne bi doživjelo sudbinu Čajniča, Rogatice, Foče ili Visegrada...

Grad je bez vode, struje i hrane. Jedini način da se dođe do minimalne količine brašna za porodicu bio je "Put spasa" do Grepka. A onda je i taj put bio presječen. Svaki dan blokade bio je presudan, svaki goraždanski dan bio je posebna priča. U vremenu neizvjesnosti, teških iskušenja i nezamislive patnje, Goražde je sačuvalo svoje dostojanstvo. Jedna od najvećih bitaka za Goražde bila je operacija "KRUG" augusta 1992. godine. Tada je cijeli teritorij Goražda bio slobodan. Jedini bosansko-hercegovački grad na Drini koji se uspio odbraniti u ovom ratu je Goražde i svi njegovi branitelji s pravom nose naziv heroji i sam grad je Heroj. Ako se ovom doda i strateška važnost za BiH i Federaciju onda Goražde sigurno zaslužuje veću pažnju, da se u njemu osiguraju uvjeti za bolji život i zapaženiji razvoj.

Iz bogate istorije našeg grada Komisija za očuvanje nacionalnih spomenika proglasila je dva nacionalna spomenika i to:

- Nekropola sa stećcima u selu Kosače, historijsko područje
- Neolitsko naslijeđe Lug, arheološko područje

Na privremenoj listi Komisije za očuvanje nacionalnih spomenika nalazi se:

- Sinan-begova džamija u Goraždu

Tabela 7. Identifikovani problemi – zaštita prirodnog i kulturno-istorijskog naslijeđa

R.br.	Uzrok problema	PROBLEM	Posljedica
1	Nije institucionalno rješeno upravljanje spomenicima	Zapuštenost postojećih spomenika	Loše stanje
2	Nezaštićenost postojećih prirodnih vrijednosti	Nedovoljna zaštita prirodnih vrijednosti	Uništavanje prirodnih dobara
3	Nepostojanje lokalnog Programa zaštite objekata u užem gradskom jezgru	Zapuštenost postojećih spomenika	Neinformisanost građana o važnosti objektima

Ciljevi:

- **Formiranje lokalnog odjela za nadgledanje postojećih spomenika**
- **Izrada programa zaštite kulturno-istorijskih objekata**
- **Donošenje odluke o proglašenju prirodnog prostora od značaja za kanton i općinu**

Izvor podataka: "GORAŽDE U PROŠLOSTI I DANAS" ; autor prof. Rasim S. Živojević, SARAJEVO, 1964;

Razvojna strategija zasnovana na poštivanju ljudskih prava Goražde 2008 – 2014.

9. JAVNO ZDRAVLJE

Zdravstvena zaštita u BPK je regulirana Zakonom o zdravstvenoj zaštiti (Sl. novine FBiH, br.29/97) i Zakonom o zdravstvenom osiguranju (Sl. novine FBiH, br.30/97). Stanovnici Goražda zdravstvenu zaštitu ostvaruju u Javnoj bolnici BPK i JU Dom zdravlja „Isak Samokovlija“.

Primarna zdravstvena zaštita je u Općini obezbijedena kroz djelovanje Doma zdravlja „Isak Samokovlija“ koji je organiziran u 13 službi i djeluje na 13 lokaliteta. Aktivne su 4 ambulante porodične medicine sa 8 timova. Primarna zdravstvena zaštita za stanovništvo ruralnih područja osigurava se u 9 područnih ambulanti. U izgradnji je i peta ambulanta porodične medicina u naselju Vitkovići čije otvaranje se planira u 2010. godini.

Veći dio Općine se snadbjeva iz vodozahvata Vitkovići, odnosno iz Fabrike vode koja je u sastavu JKP “6.mart”. Redovno se vrše kontrole u Zavodu za javno zdravstvo Bosansko-podrinjskog kantona, a povremene i u Federalnom zavodu za javno zdravstvo. Najveći problemi u ispravnosti vode za piće javljaju se tokom kišnih mjeseci kada se poveća nivo rijeke Drine i kada je mutna. Stanovništvo se redovno informiše putem lokalnih medija o nastalim problemima.

Ruralni dio Općine uglavnom se snadbjeva sa lokalnih izvora gdje se ne vrši redovna kontrola ispravnosti kvaliteta voda. Međutim, do sada nije bilo većih zdravstvenih problema (epidemija, trovanja i sl.) zbog kvaliteta tih izvorišta. Trenutno je u izgradnji vodovod “Starac” kojim će se snadbjevati kvalitetnom i kontrolisanom vodom za piće pet ruralnih mjesnih zajednica sa oko 3.000 stanovnika.

Zbog nepostojanja sanitarne deponije za odlaganje čvrstog otpada, kao i trenutno nepostojanje nikakve deponije predstavlja veliki problem za našu lokalnu zajednicu. Neselektiran otpad se odvozi u susjednu opštinu. Pored toga u seoskim naseljima se javljaju divlje deponije koje predstavljaju veliki problem i zagađuju tlo.

Zagađenje zraka nije izraženo na našem području. Velika vlažnost zraka, zbog postojanja hidroakumulacija, izaziva smetnje kod plućnih bolesnika.

Zbog nedostatka finansijskih sredstava u Općini, kao ni u cijelom Kantonu, i nemogućnosti formiranja laboratorije, ne vrši se kontrola ispravnosti životnih namirnica.

Zagađenost zemljišta minsko-eksplozivnim materijama je oko 13% ukupne površine koji obuhvata općina Goražde.

Tabela 9. Identifikovani problemi – javno zdravlje

R.br.	Uzrok problema	PROBLEM	Posljedica
1	Nepostojanje kvalitetne ustanove za kontrolu kvaliteta vode i hrane	Nekvalitetna voda za piće, prodaja nekontrolisanih prehrambenih proizvoda	Opasnost po zdravlje stanovnike
2	Nepostojanje sanitarne deponije	Postojanje divljih deponija	Opasnost po zdravlje stanovnike
3	Nepostojanje kolektora za otpadne vode	Zagađeni vodotoci	Mogućnost zaraznih bolesti
4	Nepostojanje azila za pse	Ugrizi pasa	Moguća zaraza

Ciljevi:

- **Izgradnja sanitarne deponije**
- **Osnivanje laboratorije za ispitivanje kbaliteta vode i hrane**
- **Izgradnja kolektora za otpadne vode**
- **Izgradnja azila za pse litalice**

Izvor podataka: Razvojna strategija zasnovana na poštivanju ljudskih prava Goražde 2008 – 2014;

Nacrt prostornog plana BPK;

Ekspertiza o procjeni troškova pripreme i transporta pitke vode i procjeni troškova dopreme pitke vode postojećim cjevovodom iz Vitkovića i starim iz Čajniča – Institut za hidrotehniku Sarajevo

10. SWOT ANALIZA

Na osnovu prikupljenih podataka koji prikazuju trenutno stanje u pojedinim oblastima, odnosno daju osnovu za procjenu lokalne privrede, urađena je zaključna SWOT¹ analiza Općine Goražde, odnosno analiza osnovnih snaga, slabosti, mogućnosti i prijetnji sa kojima se suočava Goražde. Snage i slabosti predstavljaju interne (unutrašnje) faktore, odnosno internu analizu koja treba da ukaže na to šta su prednosti a šta nedostaci naše općine, dok prijetnje i mogućnosti predstavljaju eksterne (spoljne) faktore, odnosno eksternu analizu koja treba da indentifikuje potencijalne prijetnje razvoju kao i da ukaže na to šta su šanse, odnosno mogućnosti naše općine. Snage i mogućnosti predstavljaju pozitivne, dok slabosti i prijetnje predstavljaju negativne faktore ekonomskog razvoja. Koristeći SWOT analizu u strateškom planiranju uopšte (uključujući i LEAP dizajn), odnosno indentifikujući interne i eksterne faktore koji utiču na razvoj lokalne zajednice nastojat ćemo što bolje da u iplementaciji Lokalnog ekološkog akcionog plana:

- 👉 *iskoristimo naše snage*
- 👉 *realizujemo mogućnosti*
- 👉 *smanjimo uticaj prijetnji*
- 👉 *eliminišemo slabosti*

SWOT analiza je rezultat zajedničkih napora lokalne uprave i svih ključnih interesnih grupa i pojedinaca, koji su komisijskim i ličnim radom pojedinaca došli do relevantnih podataka i analiza. Na osnovu tog i takvog rada na prikupljanju i sistematizovanju podataka i davanju predloga i ideja za našu općinu, snimajući i analizirajući stanje životne sredine, tk. prirodne, društvene i sve druge faktore kao i prisutne prijedloge i ideje kako postojeće stanje poboljšati i unaprijediti, prepoznatljivije su naše snage, slabosti, mogućnosti i prijetnje. Nakon prepoznavanja i uvažavanja određenih činjenica mora se zaključiti da se općina Goražde nije do sada na jedan sistematizovan i planski način prilazila pitanju životne sredine, zbog čega je neophodno da u što kraćem roku započne implementaciju ovog dokumenta. Istovremeno je neophodno prići preciznom definisanju odgovornosti organa i pojedinaca, ovladati opobanim načinom vođenja strateških razvojnih procesa. Ukrštanjem internih snaga i slabosti sa mogućnostima i prijetnjama identifikovali smo sledeću SWOT analizu:

¹ *Strengths; Weakness; Oportunities;Threats; (Snage, Slabosti, Mogućnosti, Prijetnje).*

<i>Snage</i>	<i>Slabosti</i>
✓ <i>najveće općina i sjedište kantona</i>	☒ <i>slaba infrastruktura</i>
✓ <i>prirodni potencijal</i>	☒ <i>nedovoljno iskorišteni prirodni potencijali</i>
✓ <i>veliki broj stanovništva u odnosu na druge općine kantona (ljudski resursi)</i>	☒ <i>izražena migracija stanovništva</i>
✓ <i>bogato kulturno-istorijski naslijeđe</i>	☒ <i>nedovoljna afirmisanost kulturno-istorijskog naslijeđa</i>
✓ <i>čist zrak</i>	☒ <i>nedostatak finansijskih sredstava</i>
✓ <i>čista voda</i>	☒ <i>nedostatak zakona i njihova primjena</i>
✓ <i>povoljna klima</i>	☒ <i>slab rad inspekcije</i>
✓ <i>tradicionalo razvijena poljoprivredna proizvodnja (posebno jabuke)</i>	☒ <i>nedostatak stručnih kadrova (inspektora)</i>
✓ <i>promocija zdrave sredine</i>	☒ <i>nezainteresovanost stanovništva za kulturu življenja</i>
✓ <i>mogućnost proizvodnje zdrave hrane</i>	☒ <i>zbrinjavanje čvrstog otpada</i>
✓ <i>postojanje velikog broja sportskih i drugih udruženja</i>	☒ <i>zagađenje rijeka i vodotoka</i>
✓ <i>bogat riblji fond</i>	☒ <i>neplanska sječa šuma</i>
✓ <i>Goražde je sajamski i festivalski grad</i>	☒ <i>neinformisanost građana</i>
✓ <i>lovni turizam</i>	☒ <i>stanje javnih površina</i>
	☒ <i>loša prezentacija općine Goražde</i>
	☒ <i>nedostatak eko udruženja</i>
	☒ <i>nedostatak adekvatnog prostornog</i>

<i>plana</i>	
<i>Mogućnosti</i>	<i>Prijetnje</i>
<ul style="list-style-type: none"> ✓ raspoloživa sredstva kako evropske komisije tako i drugih stranih i domaćih fondova ✓ izgradnja regionalne deponije ✓ toplifikacija grada (eko toplana) ✓ dovod plina – gasifikacija ✓ tranzitni turizam ✓ seoski turizam ✓ obezbjediti sredstva za pošumljavanje goleti ✓ eko turizam ✓ brza cesta – kvalitetna putna komunikacija 	<ul style="list-style-type: none"> ☒ ekonomska i finansijska održivost općine ☒ finansijska kriza – recesija ☒ nekontrolisana eksploatacija prirodnih resursa i rijeke Drine ☒ nedostatak komunikacije između lokalne zajednice sa višim nivoima vlasti ☒ izgradnja hidrocentrale u Ustikolini ☒ nemogućnost regulisanja nivoa i temperature Drine zbog stalnog nekontrolisanog puštanja vode sa brane u Crnoj Gori (Mratinje)

11. VIZIJA

U strateškom menadžmentu vizija se tiče ciljeva koji su najšire definisani, generalni i sveobuhvatni. Vizija opisuje namjere² za budućnost, bez specifikacije sredstava koja su neophodna da bi se postigli željeni rezultati. Najefikasnije vizije su one koje daju ideju i ova ideja obično dobije oblik traženja onog što je najbolje, najviše i najveće. Ukoliko želimo da vizija bude inspirativna, ista mora biti pravilno prenešena i to obično na veliki broj stejkholdera (ključnih interesnih grupa).

Vizija je nešto više od percepcije i optimizma koji gleda na sve strane. Vizija se daje u vidu izjave koja treba da je formulisana tako da odgovori na pitanje "*Šta ćemo promijeniti?*". U prvom trenutku stvaranja vizije zaboravimo ograničavajuća pitanja, kako, zašto?

Vizija općine Goražde sa aspekta životne sredine, u suštini smo nastojali predstaviti idejom o tome kako će općina izgledati u budućnosti, izraženo na način koji je svima razumljiv.

Općina Goražde do 2015. godine uređena, razvijena i ekološki osvještana životna sredina.

Goražde će izgradnjom sanitarne deponije biti korak bliže evropskom standardu življenja. Naša općina će biti sredina u kojoj će građani biti educirani, informisani i odgovorni prema okolišu.

Čiste rijeke, polja, šume...

Naša vizija je bazirana na rješavanju osnovnih ekoloških problema općine Goražde, u cilju stvaranja ljepšeg ambijenta življenja svih građana.

² Vizija općine koja teži da ispuni svoju ulogu mora biti jasno, jednostavno i realno određena. Mora postaviti izazov za sve zainteresovane strane i fokusirati se na određen cilj (životna sredina) i vrijeme. Vizija jeste usmjerena u budućnost ali vremenski horizont ne smije biti suviše daleko, da je bi je ključni činioci težili dostići u toku svog nekog zadatog perioda.

12. DOPRINOS LEAP-A REALIZACIJI STRATEŠKIH CILJEVA RAZVOJA OPĆINE GORAŽDE

Dokumentom „Strategija razvoja općine Goražde 2008-2014“ identificirano je više stratejskih siljeva razvoja općine Goražde, od kojih sa stanovišta LEAP-a izdvajamo:

- ☑ **RAZVOJNI CILJ 1.** *Unaprijediti kvalitet usluga i efikasnost javne uprave, te uz učešće građana ojačati kapacitete za partnersko djelovanje i upravljanje lokalnim razvojem.*
- ☑ **RAZVOJNI CILJ 2.** *Povećati stopu zaposlenosti razvojem poduzetništva, privlačenjem novih investicija, iskorištavanjem prirodnih resursa, te stimuliranjem razvoja poljoprivrede, seoskog i izletničkog turizma.*
- ☑ **RAZVOJNI CILJ 3.** *Osigurati pristup kvalitetnoj vodi za piće, unaprijediti prostorno uređenje i dodatno razviti saobraćajnu, stambenu i komunalnu infrastrukturu, te pospiješiti zaštitu okoliša.*
- ☑ **RAZVOJNI CILJ 4.** *Obezbijediti pristup kvalitetnoj zdravstvenoj i socijalnoj zaštiti za sve stanovnike općine, posebno ruralno stanovništvo i ranjive grupe.*
- ☑ **RAZVOJNI CILJ 5.** *Unaprijediti kvalitet i osigurati jednak pristup obrazovanju za svu djecu, te omogućiti daljnji razvoj kulturnog i sportskog života.*

Specifičnim ciljem LEAP-a:

- ☞ **“Do 2016. godine nastojimo imati kvalitetnu životnu sredinu općine Goražde, kao osnovni preduslov napretka zajednice”,**

doprinosimo direktnom ostvarenju razvojnih ciljeva 2 i 3, a na indirektnan način svakog od navedenih pojedinačno strateških ciljeva općine Goražde, te se i ovaj dokument može posmatrati kao sastavni dio integralne strategije razvoja, koji je usmjeren na održivi razvoj općine Goražde, sa aspekta zaštite životne sredine.

13. PRIORITETI LEAP-a

U svakoj budućoj aktivnosti vezanoj za realizaciju identifikovanih mjera/projelata Lokalnog ekološkog akcionog plana, potrebno je prethodno vrednovati aspekte životne sredine /uticaje/, uzroke nastanka aspekta, kao i neophodne aktivnosti na eliminisanju ili svođenju istih na prihvatljivu mjeru. Predloženi kriterijumi su sledeći:

Tabela 10. Kriterijumi za procenu značaja aspekata, ozbiljnost posljedica

Ocjena ozbiljnosti	Uticaj	Opis uticaja
1	Zanemarljiv uticaj	Nema žalbi, nema zakonskih regulativa, nema štete po okolinu, veoma mali prolazni uticaj, nema uticaj na zdravlje
2	Srednji uticaj	Nema žalbi, nema zakonskih regulativa, uticaj na okolinu nije uvijek merljiv, ali je jasno da postoji stalan uticaj na životnu sredinu, može da utiče na zdravlje pri dužem izlaganju, prekomjerno trošenje resursa, degradacija okoline
3	Ozbiljan uticaj	Postoje zakonske regulative, postojale su žalbe na njegov uticaj, ima dokazan uticaj na životnu sredinu, ima dokazan uticaj na zdravlje, incident sa opasnim materijama i opasnim otpadom
4	Kritičan uticaj	Ozbiljni incidenti, stalne žalbe, kršenje zakona, ozbiljan uticaj na životnu sredinu, opasnost po život i zdravlje

Tabela 11. Vjerovatnoća pojavljivanja

Ocjena pojavljivanja	Frekvencija pojavljivanja	Period pojavljivanja
A	Veoma rijedak događaj	jednom u 1-5 godine
B	Rijedak događaj	jednom u 1-6 meseci
C	Čest događaj	jednom sedmično
D	Veoma čest događaj	stalno ili jednom dnevno

Tabela 12. Konačna ocjena aspekta uticaja na životnu sredinu

Ocjena pojavljivanja, tabela 11	Ocjena ozbiljnosti, tabela 10			
	1	2	3	4
A	<i>Nije značajan</i>	<i>Nije značajan</i>	<i>Nije značajan</i>	Značajan
B	<i>Nije značajan</i>	<i>Nije značajan</i>	Značajan	Značajan
C	<i>Nije značajan</i>	<i>Nije značajan</i>	Značajan	Značajan
D	<i>Nije značajan</i>	Značajan	Značajan	Značajan

Dakle, na osnovu usvojenog modela, konačna ocjena aspekta može biti: **ZNAČAJAN** ili **NIJE ZNAČAJAN** i na osnovu toga će se graditi prioriteti implementacije LEAP-a.

Napomena: Aspekti za koje postoje zakonski zahtjevi imaju konačnu ocjenu ZNAČAJAN, i zahtijevaju prioritetne mjere.

Na osnovu ovih kriterijuma, Tim za realizaciju LEAP-a, će periodično (jedan puta godišnje), uz šire konsultacije raditi na izradi Akcionog plana za narednu budžetsku godinu iz mjera/projekata koji su identifikovani ovim LEAP-om za period 2011-2016. godine (**tabela evidencija projekata, Prilog 1 LEAP-a**).

Sastavni dio ovog dokumenta su opisi identifikovanih prioritenih projekata za kalendarsku 2011. godinu (Prilog 2 LEAP-a).

14. REALIZACIJA I PRAĆENJE REALIZACIJE LEAP-a

U realizaciji i praćenju realizacije LEAP-a ključnu ulogu ima

- Radna grupa za realizaciju LEAP-a, operativno tijelo, koje imenuje Načelnik općine

Zadatak radne grupe treba da bude periodično izvještavanje i sugestije u realizaciji istog. Radna grupa za realizaciju LEAP-a u saradnji sa Općinskim vijećem, Načelnikom, općinskim službama će nadgledati implementaciju svih projekata prioritenih za kalendarsku i budžetsku 2011. godinu i polugodišnje izvještavati Općinsko vijeće i javnost o toku implementacije.

U posljednjem kvartalu 2011. godine (prije usvajanja budžeta za narednu godinu), Radna grupa će izraditi i dostaviti Vijeću općine Izvještaj o implementaciji LEAP-a, koji će, između ostalog, obuhvatati: informaciju o utrošenim finasijskim sredstvima, statusu svakog projekta, pozitivne i negativne primjere iz prakse prilikom implementacije izabranih projekata, prijedlog mjera za prevazilaženje identifikovanih problema, te prijedlog prioriternih projekata za 2012. godinu.

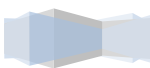
Općinsko vijeće razmatra i usvaja ovaj Izvještaj, i imenuje novu Radnu grupu za ocjenjivanje i praćenje implementacije LEAP-a za narednu godinu (ili produžava mandat istoj).

Svi izvještaji Radne grupe, uključujući listu projekata za implementaciju u narednoj kalendarskoj godini, moraju biti javno objavljeni i što šire dostupni građanima za komentare, koje Radna grupa može inkorporirati u buduće planove. Kao i akcioni plan za 2011. godinu, svaki naredni akcioni plan treba da se temelji na prioriternim projektima koji su rezultat konsenzusa zajednice. Na osnovu prioriternog okolinskog aspekta, treba predložiti projekte i odabrati iste na osnovu jasnih kriterija.

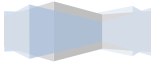
Prilog 1. Spisak mjera/projekata LEAP-a, 2011-2016

1. IZGRADNJA REGIONALNE SANITARNE DEPONIJE
2. TOPLIFIKACIJA GRADA
3. IZGRADNJA FEKALNOG KOLEKTORA
4. IZGRADNJA AZILA ZA PSE I OSNIVANJE SLUŽBE ZA ZBRINJAVANJE PASA LUTALICA
5. IZGRADNJA PREČISTAČA INDUSTRIJSKIH OTPADNIH VODA
6. DEMINIRANJE MINIRANIH PODRUČJA KOJE OBUHVATAJU ŠUME I ŠUMSKO ZEMLJIŠTE
7. SANACIJA POŽARA U REJONU ILI OBLAST NA GRANICI IZMEĐU DVIJE DRŽAVA (Npr. Crna Gora i BiH; ili Srbija i BiH)
8. ZAŠTITA KULTURNO – ISTORIJSKOG NASLIJEĐA
9. EKO KVIZ
10. ČISTE OBALE I KORITO RIJEKE DRINE KAO PREDPOSTAVKE RAZVOJA TURISTIČKE DJELATNOSTI
11. URBANO RJEŠENJE UREĐENJA GRADA
12. IZGRADNJA VODOVODA U RURALNIM I VISINSKIM DIJELOVIMA OPĆINE
13. SANACIJA I REKONSTRUKCIJA POSTOJEĆEG GRADSKOG VODOVODA
14. UREĐENJE I SANACIJA JAVNIH ČESMI, IZVORIŠTA I LOKALNIH VODOVODA
15. IZGRADNJA KANALIZACIONIH SISTEMA U RURALNIM NASELJIMA
16. ORGANIZOVANJE SEMINARA I PREDAVANJA NA TEMU „ORGANSKA PROIZVODNJA HRANE“
17. ORGANIZOVANJE POŠUMLJAVANJA KVALITETNIM ZASADIMA U SARADNJI SA ŠKOLAMA, UDRUŽENJIMA GRAĐANA I JP „BOSANSKOPODRINJSKE ŠUME“
18. IZRADA SPOTOVA I ORGANIZOVANJE RADIONICA U ŠKOLAMA I MJESNIM ZAJEDNICAMA NA TEMU SELEKTIVNOG ODLAGANJA OTPADA

19. NABAVKA MEHANIZACIJE I KONTEJNERA ZA SELEKTIVNO ODLAGANJE OTPADA
20. UPUĆIVANJE INICIJATEVE OPĆINSKOM VIJEĆU ZA FORMIRANJE LOKALNOG ODJELA ZA NADGLEDANJE POSTOJEĆIH SPOMENIKA
21. IZRADA PROGRAMA ZAŠTITE KULTURNO-ISTORIJSKIH SPOMENIKA
22. INICIJATIVA PREMA KANTONALNOJ SKUPŠTINI ZA PROGLAŠENJE PRIRODNOG PROSTORA OD ZNAČAJA ZA KANTON I OPĆINU
23. FORMIRANJE EKO POLICIJE
24. INICIJATIVA PREMA KANTONALNOJ SKUPŠTINI ZA OSPOSOBLJAVANJE LABORATORIJA ZA ISPITIVANJE KVALITETA HRANE I VODE
25. INICIJATIVA PREMA KANTONALNOJ SKUPŠTINI ZA NABAVKU OPREME ZA KONTINUIRANO PRAĆENJE KVALITETA ZRAKA

Prilog 2. Akcioni plan mjera/projekata LEAP-a za 2011. godinu

	NAZIV PROJEKTA	VRIJEDNOST (KM)	ULAGANJA U 2010. godini	IZVOR FINASIRANJA, %			ODGOVORNI ZA IZVRŠENJE	PERIOD IMPLEMENTACIJE (mjeseci)	POČETAK IMPLEMENT ACIJE	CILJNE GRUPE
				OSTALI	OPŠTINA	ZAJEDNICA				
1.	Izgradnja regionalne sanitarne deponije	5.000.000	30.000	95	5	0	Općina Goražde i sve općine/opštine u regiji koje će koristiti deponiju	36	2010	Stanovnici općina u regiji, Goražde, Pale-Prača, Foča, Foča Ustikolina i druge
2.	Toplifikacija grada	4.000.000	0	45	30	5	Općina Goražde Potencijalni investitor	36	2011	Stanovništvo urbanog dijela Općine
3.	Izgradnja fekalnog kolektora	8.000.000	0	90	10	0	Općina Goražde Općina Novo Goražde HE Višegrad Agencije za vodno	36	2011	Stanovnici općina Goražde i Novo Goražde

Lokalni Ekološki Akcioni Plan

							područje Save			
4.	Izgradnja azila za pse i osnivanje službe za zbrinjavanje pasa	150.000	50.000	0	100	0	Općina Goražde	3	2010	Stanovništvo Općine Goražde
5.	Izgradnja prečištača industrijskih otpadnih voda	1.000.000	0	95	5	0	Općina Goražde Firme sa područja Općine Goražde	24	2012	Firme i stanovnici Općine Goražde
6.	Deminiranje miniranih područja koje obuhvataju šume i šumsko zemljište	500.000	0	100	0	0	Općina Goražde MAC	12 - 48	2011	Stanovništvo Općine i šumarske firme
7.	Sanacija požara u rejonu ili oblasti između dvije države	500.000	0	50	50	0	Općina Goražde Opštine susjednih država	12 -36	2012	Stanovništvo naše općine i opština iz susjednih država
8.	Zaštita kulturno-istorijskog naslijeđa	80.000	0	50	50	0	Općina Goražde BPK Agencija za zaštitu spomenika	19	2012	Stanovništvo Općine Goražde

Lokalni Ekološki Akcioni Plan

9.	Eko Kviz	18.000	0	20	80	0	Općina Goražde BPD « Maglić »	4	2012	Omladina naše Općine
10.	Čiste obale i korito rijeke Drine kao pretpostavke razvoja turističke djelatnosti	200.000	5.000	30	70	0	Općina Goražde Agencije za vodno područje Save	kontinuirano	2010	Stanovnici naše Općine
11.	Urbano rješenje uređenja grada	800.000	0	10	70	20	Općina Goražde Stanovnici našeg grada	kontinuirano	2011	Stanovnici naše Općine

Prilog 3. Opis prioriternih mjera/projekata, čije realizacija počinje 2011. godine

<p>a) <u>NAZIV PROJEKTA /MJERE IZ OBLASTI ZAŠTITE</u></p> <p><u>ŽIVOTNE SREDINE/OKOLINE:</u></p> <p>IZGRADNJA REGIONALNE SANITARNE DEPONIJE</p>	<p>Strateški cilj</p> <p>Razvojni cilj 3</p>
<p>b) Kratak opis projekta/mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Uvesti selektivno odlaganje otpada - Obezbjediti kontejnere za odlaganje otpada po vrstama (papir, plastika, staklo i sl.) - Obezbjediti prilagođena dovozna vozila za odvoz otpada - Izvršiti obuku građana o selektivnom odlaganju otpada - Odabrati najpovoljniju lokaciju za izgradnju - Izgraditi sanitarnu deponiju prema izvedbenom projektu 	
<p>c) Očekivani rezultati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Čista i zdrava sredina življenja za sve građane - Ljepši i zdraviji izgled grada 	<p>d) <u>Lokacija projekta/mjere i ciljne grupe</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Lokalitet Trešnjica - ili 4-5 km lokalitet udaljen od grada
<p>e) Potencijalni učesnici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - građani naše općine - ako je u pitanju regionalna sanitarna deponija i građani okolnih opština 	<p>f) Izvori finansiranja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Općina Goražde - Vlada BPK - Federalna vlada - Kreditna sredstva
<p>g) Preduslovi za realizaciji projekta/mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Podizanje svijesti građana , saglasnost građana koji žive na odabranoj lokaciji, - Donošenje odluka općinskih vjeća - Projektna dokumentacija - Finansijska sredstva 	
<p>h) PERIOD IMPLAMANTACIJE</p> <p>(mjeseci)</p> <p>36 mjeseci</p>	<p>i) <u>OČEKIVANI TROŠKOVI, KM</u></p> <p>5.000.000,00 KM</p>

a) <u>NAZIV PROJEKTA /MJERE IZ OBLASTI ZAŠTITE</u> <u>ŽIVOTNE SREDINE/OKOLINE:</u> TOPLIFIKACIJA GRADA	Strateški cilj Razvojni cilj 3
b) Kratak opis projekta/mjere: - Uraditi studiju opravdanosti - Izraditi projektnu dokumentaciju - Obezbjediti potrebna sredstva ili potencijalnog ulagača - Pristupiti izgradnji	
c) Očekivani rezultati: - Čista i zdrava sredina življenja za sve građane - Ljepši i zdraviji izgled grada	d) <u>Lokacija projekta/mjere i ciljne grupe</u> - Općina Goražde
e) Potencijalni učesnici: - građani naše općine - privredni i drugi subjekti	f) Izvori finansiranja: - Općina Goražde - Vlada BPK - Federalna vlada - Kreditna sredstva - Potencijalni investitor
g) Preduslovi za realizaciji projekta/mjere: - Anketiranje građana o zainteresovanosti za uvođenje grijanja, - Donošenje odluka općinskih vjeća - Projektna dokumentacija - Finansijska sredstva	
h) PERIOD IMPLAMANTACIJE (mjeseci) 36 mjeseci	ii) <u>OČEKIVANI TROŠKOVI, KM</u> 4.000.000,00 KM

a) <u>NAZIV PROJEKTA /MJERE IZ OBLASTI ZAŠTITE</u> <u>ŽIVOTNE SREDINE/OKOLINE:</u> IZGRADNJA FEKALNOG KOLEKTORA	Strateški cilj Razvojni cilj 3
b) Kratak opis projekta/mjere: -Uraditi projektnu dokumentaciju - Obezbjediti lokaciju - Obezbjediti finansijska sredstva - Sanirati postojeću kanalizacionu mrežu	
c) Očekivani rezultati: - Čista rijeka Drina - Ljepši i zdraviji izgled grada	d) <u>Lokacija projekta/mjere i ciljne grupe</u> - Općina Goražde ili Opština Ustiprača
e) Potencijalni učesnici: - građani naše općine i susjedne opština Novo Goražde	f) Izvori finansiranja: - Općina Goražde - Opština Novo Goražde - HE Višegrad - Federalna vlada - Agencija za vodno područje rijeke Save
g) Preduslovi za realizaciji projekta/mjere: - Napraviti zajednički dogovor o rješavanju postojeće obaveze o izgradnji kolektora - Donošenje odluka općinskih vjeća - Projektna dokumentacija - Finansijska sredstva	
h) PERIOD IMPLAMANTACIJE (mjeseci) 36 mjeseci	iii) <u>OČEKIVANI TROŠKOVI, KM</u> 8.000.000,00 KM

a) <u>NAZIV PROJEKTA /MJERE IZ OBLASTI ZAŠTITE</u> <u>ŽIVOTNE SREDINE/OKOLINE:</u> IZGRADNJA AZILA ZA PSE I OSNIVANJE SLUŽBE ZA ZBRINJAVANJE PASA LUTALICA	Strateški cilj Ratzvojni cilj 3
b) Kratak opis projekta/mjere: Veliki broj pasa lotalica ugrožava zdravlje stanovništva - Otkup zemljišta za azil - Ograđivanje azila - Izgradnja kućica za pse - Održavanje istih	
c) Očekivani rezultati: - Smanjuje se broj napada zaraženih pasa lotalica na stanovništvo	d) <u>Lokacija projekta/mjere i ciljne grupe</u> - Općina Goražde -Lokalitet Hranjen
e) Potencijalni učesnici: - Općina Goražde - JP za komunalne djelatnosti - Nevladine organizacije	f) Izvori finansiranja: - Kreditna sredstva - Viši nivoi vlasti
g) Preduslovi za realizaciji projekta/mjere: - Najezde pasa lotalica	
h) PERIOD IMPLAMANTACIJE (mjeseci) 3 mjeseca	iv) <u>OČEKIVANI TROŠKOVI, KM</u> 150.000,00 KM

a) <u>NAZIV PROJEKTA /MJERE IZ OBLASTI ZAŠTITE</u> <u>ŽIVOTNE SREDINE/OKOLINE:</u> IZGRADNJA PREČISTAČA INDUSTRIJSKIH OTPADNIH VODA	Strateški cilj Razvojni cilj 3
b) Kratak opis projekta/mjere: 1. Podaci o kvalitetu otpadnih voda (stepenu zagađenosti) i izrada projekta 2. Nabavka i ugradnja filtera i prečistača 3. Nabavka laboratorijske opreme 4. Edukacija radnika 5. Formiranje službe koja će vršiti nadzor	
c) Očekivani rezultati: - Čisti vodotoci	d) <u>Lokacija projekta/mjere i ciljne grupe</u> - Firme na lokalitetu industrijske zone Pobjeda
e) Potencijalni učesnici: -«Ginex» - «Pobjeda Rudet» - «Pobjeda Sport» - «Tvornica alata»	f) Izvori finansiranja: - Firme - Fondivi EU - Kanton i Federacija
g) Preduslovi za realizaciji projekta/mjere: - Zakonska regulativa - Ljudski resursi - Novac	
h) PERIOD IMPLAMANTACIJE (mjeseci) 24 mjeseca	v) <u>OČEKIVANI TROŠKOVI, KM</u> 1.000.000,00 KM

a) <u>NAZIV PROJEKTA /MJERE IZ OBLASTI ZAŠTITE</u> <u>ŽIVOTNE SREDINE/OKOLINE:</u> DEMİNIRANJE MINIRANIH PODRUČJA KOJE OBUHVATAJU ŠUME I ŠUMSKO ZEMLJIŠTE	Strateški cilj Razvojni ciljevi 2 i 3
b) Kratak opis projekta/mjere: S obzirom na samu činjenicu da je poslije agresije na BiH, dosta teritorije BiH ostavljeno i nije deminiranje izvršeno, a najviše šuma i šumskog zemljišta, trebalo bi zajedničkim snagama između entiteta izvršiti deminiranje šuma i šumskog zemljišta.	
c) Očekivani rezultati: - Zaštita života građana - Čist prostor za slobodno kretanje - Zaštita divljači	d) <u>Lokacija projekta/mjere i ciljne grupe</u> - Općina Goražde - Gospodarska jedinica Podkozara
e) Potencijalni učesnici: - Deminerski timovi - Civilna zaštita Općine Goražde i F BiH	f) Izvori finansiranja: - Općina Goražde - Kanton - IPA sredstva
g) Preduslovi za realizaciji projekta/mjere: - Međuentitetska saradnja - Finansijska sredstva	
h) PERIOD IMPLAMANTACIJE (mjeseci) 12 - 48 mjeseci	vi) <u>OČEKIVANI TROŠKOVI, KM</u> 500.000,00 KM

<p>a) <u>NAZIV PROJEKTA /MJERE IZ OBLASTI ZAŠTITE</u></p> <p><u>ŽIVOTNE SREDINE/OKOLINE:</u></p> <p>SANACIJA POŽARA U REONU ILI OBLAST NA GRANICI IZMEĐU DVIJE DRŽAVA (Npr. Crna Gora i BiH; ili Srbija i BiH)</p>	<p>Strateški cilj</p> <p>Razvojni cilj 3</p>
<p>b) Kratak opis projekta/mjere:</p> <p>S obzirom da Općina Goražde graniči sa ostalim okolnim opštinama koje imaju dodirne tačke sa susjednim državama (Srbija i Crna Gora), a kako nam je poznato da se javlja dosta požara i da je njima zahvaćeno većinom šuma i šumsko zemljište, pa bi saradnja sa općinama/opštinama iz regije i drugim država zajednički pristupili gašenjima požara na tim područjima</p>	
<p>c) Očekivani rezultati:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Zaštita šuma - Zaštita šumskih proizvoda - Zaštita privatne svojine - Zaštita divljači 	<p>d) <u>Lokacija projekta/mjere i ciljne grupe</u></p> <ul style="list-style-type: none"> - Pogranični dijelovi između općina/opština i država iz susjedstva
<p>e) Potencijalni učesnici:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Vatrogasne službe - Lokalno stanovništvo - Civilna zaštita - Privredna društva 	<p>f) Izvori finansiranja:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Općina Goražde - Privredna društva - IPA sredstva
<p>g) Preduslovi za realizaciji projekta/mjere:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Uspostaviti kontakte sa ostalim učesnicima - Jasno definisani ciljevi i odgovornosti - Animiranje lokalnog stanovništva 	
<p>h) PERIOD IMPLAMANTACIJE</p> <p>(mjeseci)</p> <p>12 - 36 mjeseci</p>	<p>vii) <u>OČEKIVANI TROŠKOVI, KM</u></p> <p>500.000,00 KM</p>

a) <u>NAZIV PROJEKTA /MJERE IZ OBLASTI ZAŠTITE</u> <u>ŽIVOTNE SREDINE/OKOLINE:</u> ZAŠTITA KULTURNO – ISTORIJSKOG NASLIJEĐA	Strateški cilj Razvojni cilj 5
b) Kratak opis projekta/mjere: Uraditi popis kulturno-istorijskog naslijeđa u Bosansko-podrinjskom kantonu, evidentirati njihov broj, lokalitet, stanje i napraviti bazu podataka i aktivnosti za zaštitu istih.	
c) Očekivani rezultati: - Zaštićeni prostori/lokaliteti kulturno-istorijskih spomenika - Signalizacija i obilježavanje lokaliteta - Razvoj turizma - podizanje svijesti mladih o značaju kulturno-istorijskih spomenika	d) <u>Lokacija projekta/mjere i ciljne grupe</u> - MZ Orahovice (stećci) - MZ Ilovača (stećci) - MZ Faočići (džamija Kreči) - Arheološko nalazište Lug MZ Zupčići
e) Potencijalni učesnici: - Općina Goražde - Lokalno stanovništvo - Nevladine organizacije - Agencija za zaštitu spomenika	f) Izvori finansiranja: - Općina Goražde - Viši nivoi vlasti - strani donatori
g) Preduslovi za realizaciji projekta/mjere: - Oformiti tijelo pri Općini ili Kantonu za obavljanje ovih djelatnosti	
h) PERIOD IMPLAMANTACIJE (mjeseci) 19 mjeseci	viii) <u>OČEKIVANI TROŠKOVI, KM</u> 80.000,00 KM

a) <u>NAZIV PROJEKTA /MJERE IZ OBLASTI ZAŠTITE</u> <u>ŽIVOTNE SREDINE/OKOLINE:</u> EKO KVIZ	Strateški cilj Razvojni cilj 2 i 5
b) Kratak opis projekta/mjere: Organizovanje eko kviza za učenika osnovnih i srednjih škola uz odgovarajuće nagrade. Zastupljeni bi bila pitanja vezana za očuvanje čovjekove okoline, probleme koji su prisutni u našoj Općini kao i najuspješniji prijedlozi za njihovo rješavanje.	
c) Očekivani rezultati: - Izgradnja i povećanje eko svijesti kroz edukaciju	d) <u>Lokacija projekta/mjere i ciljne grupe</u> - Učenici od 12 – 18 godina - Građani BPK
e) Potencijalni učesnici: - Učenici osnovnih i srednjih škola - građani BPK	f) Izvori finansiranja: - Općina Goražde - Ministarstvo obrazovanja BPK
g) Preduslovi za realizaciji projekta/mjere: - Saradnja sa BPD «Maglić» sa školama i predstavnicima vlasti.	
h) PERIOD IMPLAMANTACIJE (mjeseci) 4 mjeseca	i) <u>OČEKIVANI TROŠKOVI, KM</u> 18.000,00 KM

a) <u>NAZIV PROJEKTA /MJERE IZ OBLASTI ZAŠTITE</u> <u>ŽIVOTNE SREDINE/OKOLINE:</u> ČISTE OBALE I KORITO RIJEKE DRINE KAO PREDPOSTAVKE RAZVOJA TURISTIČKE DJELATNOSTI	Strateški cilj Razvojni ciljevi 2 i 3
b) Kratak opis projekta/mjere: Urađenje korita i obala rijeke Drone od općine Foča – Ustikoline do općine Goražde (uređenje obala, pristupnih puteva, izletišta, mjesta za polazak splavova, postavljanje odlagališta za otpad u dovoljnom broju i redovan odvoz na sanitarnu deponiju)	
c) Očekivani rezultati: - Predpostavke za brži razvoj turizma - Veća potrošnja kroz veći broj turista	d) <u>Lokacija projekta/mjere i ciljne grupe</u> - Vodotok i obale rijeke Drine pd Foča – Ustikolina do Goražda
e) Potencijalni učesnici: - lokalne zajednice - udruženja - turistički radnici - stanovništvo	f) Izvori finansiranja: - Općina Goražde - Viši nivoi vlasti - strani donatori
g) Preduslovi za realizaciji projekta/mjere: - Izgradnja sanitratne deponije - Redovno čišćenje korita	
h) PERIOD IMPLAMANTACIJE (mjeseci) stalno	i) <u>OČEKIVANI TROŠKOVI, KM</u> 200.000,00 KM

a) <u>NAZIV PROJEKTA /MJERE IZ OBLASTI ZAŠTITE</u> <u>ŽIVOTNE SREDINE/OKOLINE:</u> URBANO RJEŠENJE UREĐENJA GRADA	Strateški cilj Razvojni cilj 3
b) Kratak opis projekta/mjere: Svima je jasno da lijepo uređen prostor pozitivno djeluje na ljude. Naša okolina trenutno nije lijepo uređena, pa je potrebno urediti fasade, skloniti ruševne objekte, osvježiti ulice i parkove, posijati više zelenila i nekog zadužiti za održavanje.	
c) Očekivani rezultati: - Lijepo uređen grad privlačan za strance, a domaćim stanovnicima daje dobro raspoloženje	d) <u>Lokacija projekta/mjere i ciljne grupe</u> - Grad, građani
e) Potencijalni učesnici: - Općina Goražde - Lokalno stanovništvo - Nevladine organizacije	f) Izvori finansiranja: - Općina Goražde - Viši nivoi vlasti - strani donatori - privredni subjekti
g) Preduslovi za realizaciji projekta/mjere: - Pripremiti plan uređenja grada i odrediti prioritete	
h) PERIOD IMPLAMANTACIJE (mjeseci) mart - novembar	ix) <u>OČEKIVANI TROŠKOVI, KM</u> 800.000,00 KM

